

Aleksandra Magdalena Dittwald

OGRÓD Z RZEŻBAMI – ISTOTNA CZĘŚĆ MUZEUM HIRSHHORNA Muzeum Sztuki Nowoczesnej i Współczesnej Smithsonian Institution

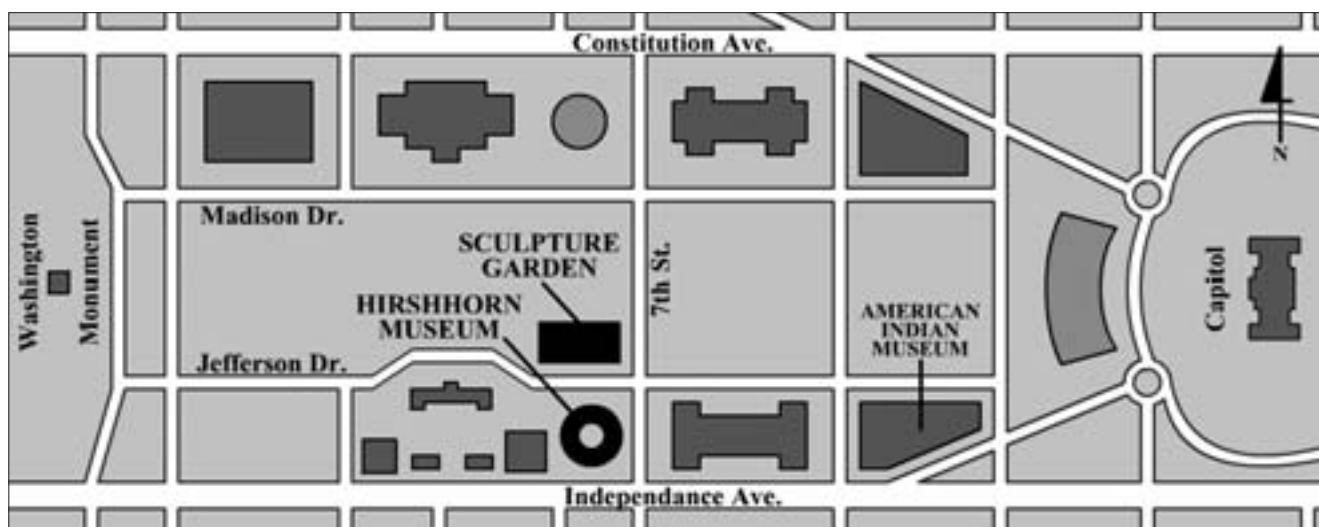
W Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej rolę muzeum narodowego odgrywa Smithsonian Institution. Mieści się w samym centrum stolicy państwa, w Waszyngtonie. Skupia wiele instytucji, placówek naukowych i muzeów, które objęte są wspólnym zarządem¹. Do Smithsonian Institution należą między innymi: Natural History Museum, American Art Museum, and National Portrait Gallery, Air and Space Museum². Dużą rolę w rozwoju placówki odegrali i nadal odgrywają prywatni kolekcjonerzy. Wśród nich są ofiarodawcy pojedynczych dzieł sztuki, jak i całych kolekcji. Nazwiska niektórych upamiętniono w nazwach galerii lub muzeum³. Do hojnych donatorów należeli m.in. Charles Freer i Arthur M. Sackler, którzy podarowali cenne zbiory sztuki orientalnej, a także Joseph Hirshhorn, który przekazał bogatą kolekcję malarstwa oraz rzeźby nowoczesnej i współczesnej.

Joseph Hirshhorn

Joseph Hirshhorn (1899-1981) wyemigrował z Łotwy do Stanów Zjednoczonych na początku XX wieku.

Był finansistą, w latach 50. dorobił się dużej fortuny⁴. Z czasem został filantropem i uznanym kolekcjonerem dzieł sztuki. Przyjaźnił się z wieloma artystami, których często wspomagał finansowo. Był też gościem w ich pracowniach. W jednym z artykułów w nowojorskiej gazecie nazwano Hirshhorna Medyceuszem z Brooklinu⁵. W swej posiadłości w Greenwich, w stanie Connecticut, zgromadził setki prac XIX i XX-wiecznych renomowanych artystów. Jego kolekcja rzeźby współczesnej była najcenniejszą częścią tych zbiorów. Zawierała zarówno dzieła artystów europejskich – Augusta Rodina, Jeana Arpa, Henry Moora, jak i amerykańskich – Alexandra Caldera czy Davida Smitha. Wielu miłośników sztuki już w latach 60. odwiedzało Hirshhorna i podziwiała ponad 140 rzeźb rozmieszczonych na terenie jego rozległej posiadłości⁶.

O bogatej kolekcji Hirshhorna świat sztuki dowiedział się dzięki zorganizowanej w 1962 r. przez Muzeum Guggenheima w Nowym Jorku, wystawie wybranych rzeźb z jego zbiorów⁷. Wiele muzeów ubiegało się o pozyskanie tej cennej kolekcji. W maju 1966 r. Hirshhorn ofiarował 6 600 dzieł sztuki nowoczesnej

1. Plan National Mall w Waszyngtonie z uwzględnieniem Muzeum Hirshhorna i ogrodu z rzeźbami.

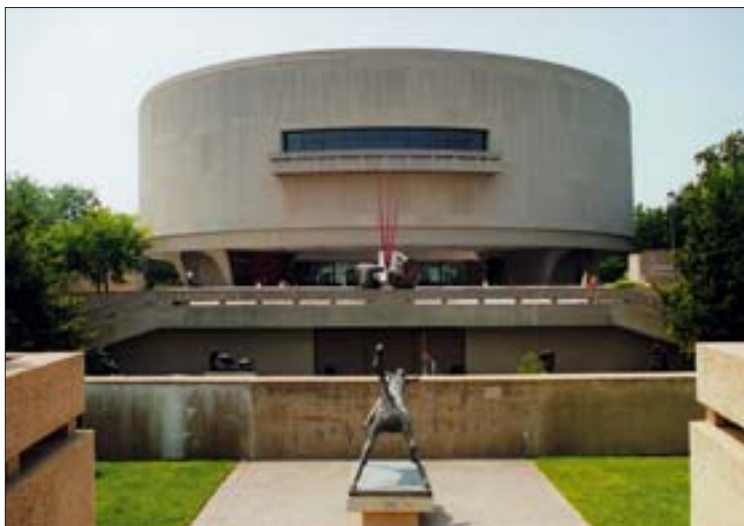
1. Plan of the National Mall in Washington with Hirshhorn Museum and Sculpture Garden.

i współczesnej Smithsonian Institution, z czego ponad 1 600 obiektów stanowiły rzeźby. Wiele lat później, w zapisie, przekazał tej samej instytucji prawie drugie tyle równie cennych obiektów. W celu udostępnienia zbiorów Hirshhorna szerokiej publiczności zarząd Smithsonian Institution podjął decyzję wybudowania nowego muzeum, którego istotną część, zgodnie z życzeniem ofiarodawcy, miał stanowić ogród z rzeźbami.

Historia muzeum

W listopadzie 1966 r. Kongres Stanów Zjednoczonych wyasygnował 15 milionów dolarów na budowę Muzeum Hirshhorna. Do realizacji tego zamierzenia został wybrany przez Smithsonian Institution Gordon Bunshaft, architekt z firmy Skidmore, Owings & Merrills. Na budowę wyznaczono reprezentacyjne miejsce wzdłuż National Mall, dokładnie w połowie drogi między pomnikiem Waszyngtona a Kapitołem. Muzeum miało składać się z dwóch zasadniczych części: budynku i oddzielnego ulicą ogrodu z rzeźbami. Zaprojektowano trzypiętrowy gmach w kształcie cylindra, wsparty na czterech masywnych filarach z przeszklonymi wewnętrznymi ścianami⁸. Miał on pomieścić galerie malarstwa i sztuki nowoczesnej. Na dziedzińcu zaplanowano fontannę. Przestrzeń dookoła budynku, jak i podcienia, przeznaczono na ekspozycje rzeźby. Pierwotny projekt ogrodu, z dużą prostokątną sadzawką, przewidujący zajęcie przestrzeni pomiędzy ulicami Madison i Jefferson, nie został zrealizowany⁹. Nowe plany mówiły o znacznie mniejszym ogrodzie, usytuowanym równolegle do ulicy Jefferson. Ogród składał się z kilku tarasów, położonych na różnych poziomach. Główną część stanowił plac z sadzawką, zagłębiony 4 m poniżej poziomu ulicy. Do placu rowadziły z dwóch stron rozległe schody. Całość utrzymana była w surowym stylu, przypominającym japoński ogród Zen. Powierzchnię ogrodu wysypano żwirem, aby lepiej wyeksponować rzeźby i stworzyć bardziej dramatyczny efekt.

Od pierwszego projektu do realizacji całego zamierzenia upłynęło prawie 8 lat. Uroczyste otwarcie muzeum nastąpiło jesienią 1974 roku. Nowe muzeum spotkało się z gorącym przyjęciem ze strony miłośników sztuki. Z czasem jednak zaczęto dostrzegać pewne niedogodności w zwiedzaniu ogrodu z rzeźbami. Podstawową wadą była nierówna, wyłożona drobnymi kamyczkami powierzchnia terenu, która znacznie utrudniała spacerowanie. Uciążliwość dla zwiedzających stanowił brak cienia, szczególnie w czasie upalnego, waszyngtońskiego lata. Ograniczony dostęp do ogrodu

2. Widok Muzeum Hirshhorna od strony Ogródu z Rzeźbami (2003 r.).

2. View of Hirshhorn Museum from Sculpture Garden (2003).

miały osoby niepełnosprawne, jeżdżące na wózkach inwalidzkich i osoby z małymi dziećmi. Tak więc w latach 1978-1981 ponownie zaprojektowano ogród, tym razem dodając rampy, ścieżki wyłożone płytami chodnikowymi, zaplanowano także trawniki oraz posadzono wiele drzew i krzewów¹⁰. Dodatkowym plusem tej renowacji było zwiększenie przestrzeni wystawienniczej, co umożliwiło umieszczenie 25 rzeźb więcej niż poprzednio¹¹. Ówczesny dyrektor muzeum zachęcony sukcesem, jakim zaczął cieszyć się nowy ogród z rzeźbami, postanowił w latach 1991-1993 zamówić nowe projekty placu dookoła budynku muzealnego. Zaplanowano również trawniki z niskimi krzewami i klombami¹².

Zbiory

Przestrzeń wystawiennicza Muzeum Hirshhorna składa się z trzech zasadniczych części: budynku muzealnego, placu wokół muzeum z wewnętrznym dziedzińcem i podcieniami oraz oddzielnego ulicą ogrodu z rzeźbami. Umieszczenie eksponatów zależne jest od materiału, z jakiego są wykonane, okresu powstania i rozmiaru. Tak więc obrazy, rysunki, kolaże, fotografie, przedmioty sztuki dekoracyjnej, a także małe i średniej wielkości rzeźby, eksponowane są wewnątrz muzeum. Duże rzeźby, z trwałych materiałów, umieszczone są na zewnątrz. Ogród z rzeźbami skupia dzieła artystów od 1880 r. do lat 60. XX w., natomiast na placu wokół muzeum umieszczono rzeźby powstałe pod koniec XX wieku. Część prac zmienia od czasu do czasu swą lokalizację lub „znika” na pewien okres z ekspozycji, by

3. August Rodin, *Mieszczanie z Calais*, 1884-89 r. (odlew 1953-59 r.), brąz, dar Józefa Hirshhorna z 1966 r.

3. Auguste Rodin, *The Burgers of Calais*, 1884-89 (cast 1953-59), Bronze, gift of Joseph Hirshhorn, 1966.

4. Emile Antoine Bourdelle, *Wojownik z Montauban*, 1898-1900 r. (odlew 1956 r.), brąz, dar Józefa Hirshhorna z 1966 r.

4. Emile-Antoine Bourdelle, *The Warrior of Montauban*, 1898-1900 (cast 1956), Bronze, gift of Joseph Hirshhorn, 1966.

5. Henry Moore, *Siedząca kobieta*, 1956-57 r., brąz, zapis Józefa Hirshhorna z 1981 r.

5. Henry Moore, *Sited Women*, 1956-57, Bronze, Joseph Hirshhorn, Bequest, 1981.

zrobić miejsce innym, równie cennym i ciekawym obiektom. Ogólnie ponad 60 rzeźb jest na stałe wystawianych pod gołym niebem.

Muzeum zyskało swą międzynarodową renomę głównie dzięki kolekcji prezentowanej w ogrodzie z rzeźbami. Na tej niedużej przestrzeni została ukazana historia i ewolucja nowoczesnej i współczesnej rzeźby. Dzieła Rodina¹³, Bourdella i Maillola rozpoczynają nowoczesne podejście do tej dziedziny sztuki. Z okresu międzywojennego można zobaczyć m.in. prace Archipenki, Epsteina, Gargallo i Lipchitza. Okres powojenny reprezentują tacy artyści jak Moore, Hepworth, Calder, Arp, Marini, Giacometti, de Kooning i wielu innych. Jest też kilka rzeźb znanych malarzy – Matisa, Picassa czy Miro. Wśród dużej liczby eksponatów znajdują się również polonika – w budynku muzeum prezentowane są prace Magdaleny Abakanowicz i Igora Mitoraja¹⁴.

6. Mark Di Suvero, *Czym są lata? (dla Marianny Moore)*, 1967, stal malowana, zakup z funduszu Józefa Hirshhorna 1999 r.

6. Mark Di Suvero, *Are Years What? (for Marianne Moore)*, 1967, painted steel, Joseph Hirshhorn Purchase Found 1999.

7. Pablo Gargallo, *Prorok*, 1933 r. (odlew 1954-68 r.), brąz, dar Józefa Hirshhorna z 1972 r.

7. Pablo Gargallo, *The Prophet*, 1933 (cast 1954-68), Bronze, gift of Joseph Hirshhorn, 1972.

8. Alexander Archipenko, *Gondolier*, 1914 r. (powiększenie i odlew 1957 r.), brąz, dar Józefa Hirshhorna z 1966 r.

8. Alexander Archipenko, *The Gondolier*, 1914 (enlarged and cast 1957), Bronze, gift of Joseph Hirshhorn, 1966.

Wystawy czasowe i inicjatywy muzeum

W ciągu 30 lat istnienia muzeum zorganizowało wiele ciekawych wystaw czasowych. Pierwszą z nich przygotowano z okazji 200-lecia Stanów Zjednoczonych i zatytułowano „Złote wrota. Artyści – imigranci w Ameryce, 1876-1976”. Poświęcona była wkładowi urodzonych poza Stanami Zjednoczonymi artystów w tworzenie sztuki amerykańskiej. Z okazji 10-lecia istnienia muzeum można było oglądać wystawę „Zawartość. Współczesne podejście, 1974-1984”, jedną z pierwszych w Ameryce wystaw zbiorowych związanych z postmodernizmem. W latach 80. wystawa zatytułowana: „Rosyjskie i sowieckie malarstwo, 1890-1930. Wybrane eksponaty z Moskwy i z St. Petersburga”, cieszyła się dużym powodzeniem. Zaprezentowano na niej prace rzadko widziane w Ameryce. Lata 90., to wystawa: „Modernizm – czwórka pionierów z Ameryki Łacińskiej: Diego Riviera, Joaquin Torres-Garcia, Wilfredo Lam, Matta”, zorganizowana dla upamiętnienia 500. rocznicy odkrycia Ameryki przez Krzysztofa Kolumba. Z okazji 25-lecia muzeum urządzono wystawę zbiorową, pod tytułem: „W sprawie piękna. Spojrzenie na ostatnie lata XX wieku”, która była również pokazywana w Monachium. W 2000 r.

9. Jean Arp, *Ewokacja formy: ludzkiej, księżycowej, spektralnej*, 1950 r. (powiększenie i odlew 1957 r.), brąz, dar Józefa Hirshhorna z 1966 r.

9. Jean Arp, *Evocation of a Form: Human, Lunar, Spectral*, 1950 (enlarged and cast 1957), Bronze, gift of Joseph Hirshhorn, 1966.

10. Joan Miró, *Księżycowy ptak*, 1944-46 r. (powiększenie i odlew 1966-67 r.), brąz, dar Józefa Hirshhorna z 1972 r.

10. Joan Miró, *Lunar Bird*, 1944-46 (enlarged and cast 1966-67), Bronze, gift of Joseph Hirshhorn, 1972.

11. Jacques Lipchitz, *Postać*, 1926-30 r. (odlew 1958-61 r.), brąz, dar Józefa Hirshhorna, 1966 r.

11. Jacques Lipchitz, *Figure*, 1926-30 (cast 1958-61), Bronze, gift of Joseph Hirshhorn, 1966.

12. Barbara Hepworth, *Postać krajobrazowa*, 1960 r. (odlew 1965 r.), brąz, dar Józefa Hirshhorna z 1966 r.

12. Barbara Hepworth, *Figure for Landscape*, 1960 (cast 1965), Bronze, gift of Joseph Hirshhorn, 1966.

muzeum gościło wystawę objazdową „Optyczne iluzje Dalego”, która odniosła sukces frekwencyjny.

Muzeum prowadzi całoroczną działalność dydaktyczną, urządza częste spotkania z artystami i krytykami sztuki. Jedną z nowych inicjatyw tej placówki są organizowane tzw. *touch tours* (zwiedzanie dotykiem). Program ten przeznaczony jest dla ludzi niewidomych lub niedowidzących. Można również zwiedzać wystawy z przewodnikiem używającym języka migowego. Muzeum proponuje również wiele interesujących programów w czasie lata. „Sztuka nocą” – to między innymi prezentacja niezależnych filmów, pokazy metod konserwacji czy koncerty jazzowe i muzyki latynoskiej¹⁵.

Oficjalna strona internetowa muzeum: www.hirshhorn.si.edu umożliwia zainteresowanym zapoznanie się z historią muzeum, zbiorami i aktualnymi informacjami.

Krótką historia ogrodów z rzeźbami

Rzeźba jest sztuką otwartej przestrzeni. Potrzeba jej światła dziennego i słońca, ... natura stanowi najlepsze otoczenie i uzupełnienie dzieła rzeźbiarskiego. Wolalby,

*aby moje rzeźby umieszczano w krajobrazie, w jakimkolwiek krajobrazie, niż w najpiękniejszej choćby budowli*¹⁶.

Muzeum Hirshhorna zawdzięcza swój sukces cennym zbiorom, ciekawym inicjatywom zarządu, dobrej lokalizacji, a przede wszystkim odważnej decyzji umieszczenia dużej części kolekcji rzeźby pod gołym niebem, w specjalnie zaprojektowanym w tym celu ogrodzie.

W dawnych kulturach powstawały rzeźby, które często miały charakter religijny lub polityczny, były przedmiotem estetycznych doznań i treści narracyjnych. Odzwierciedlały artystyczne ideały danego społeczeństwa¹⁷. Koncepcja ogrodów z rzeźbami znana była już w starożytności, jako przykład może służyć, Villa Hadriana w Tivoli¹⁸. W Watykanie, na początku XVI w., utworzono pierwsze nowożytne muzeum rzeźby, eksponujące papieską kolekcję dzieł antycznych¹⁹. Niedługo potem powstała Villa d'Este w Tivoli, z obszernym ogrodem z oryginalnymi fontannami i rzeźbami²⁰. W następnych wiekach zaprojektowano wspaniałe ogrody królewskie, takie jak Wersal czy Peterhof²¹.

Rzeźba współczesna i nowoczesna eksponowana jest zasadniczo w trzech typach ogrodów muzealnych.

Muzea-ogrody poświęcone jednemu artyście, muzea lub parki krajobrazowe z rzeźbami na wolnym powietrzu (Open-Air Museums) oraz ogrody z rzeźbami będące częścią muzeum sztuki współczesnej. Ogrody pierwszego typu powstały już na początku XX w. i miały charakter monograficzny. Należą do nich dwa muzea z rzeźbami Augusta Rodina: jedno w Paryżu z 1919 r. a drugie w Filadelfii z 1929 roku²². Dużą popularność zdobyły również parki z rzeźbami norweskiego artysty Gustawa Vigelanda w Oslo (1924-1950)²³ oraz Millesgarden w Sztokholmie (1936-1948)²⁴. Po II wojnie światowej w miastach europejskich zaczęły powstawać przestronne parki krajobrazowe, w których umieszczano rzeźby współczesne stanowiące istotny element dekoracyjny. Pierwszymi tego rodzaju muzeami pod gołym niebem były: położone niedaleko Antwerpii (Belgia) Middelheim Open-Air Sculpture Museum²⁵ z 1950 r. i Kröller-Müller w Otterlo²⁶ w Holandii z 1961 roku. W drugiej połowie lat 60. idea połączenia rekreacji ze sztuką stawała się coraz bardziej popularna. Zaczęły powstawać muzea pod gołym niebem, poświęcone rzeźbie nowoczesnej i współczesnej, zarówno w Europie, w Azji, jak i w Ameryce. Do nich należą: Maeght Foundation²⁷ koło Nicei, Moderna Musset²⁸ w Sztokholmie, Luisiana Museum w Humlebeak²⁹ w Danii, Billy Rose Art Garden jako część Izrael Museum³⁰ w Jerozolimie,

13. Magdalena Abakanowicz, *Czworo na ławce*, 1990 r., juta, żywica, drewno, zakup muzeum 1992 r.
13. Magdalena Abakanowicz, *Four on a Bench*, 1990, burlap, resin, wood, Museum Purchase 1992.

Hakone Open-Air Museum³¹ w Japonii, a w Stanach Zjednoczonych: Storm King Art Center³² niedaleko Nowego Jorku i Franklin D. Murphy Sculpture Garden³³ na Uniwersytecie Kalifornijskim w Los Angeles. Tak więc koncepcja utworzenia ogrodu z rzeźbami jako istotnej części Muzeum Hirshhorna była zgodna z nowymi tendencjami w międzynarodowym muzealnictwie. Nie polegała ona tylko na tym, aby zachęcić zwiedzających do odwiedzenia muzeum, lecz była nową, programową formą ekspozycji rzeźby.

W latach 80. i 90. powstało kilkadziesiąt nowych parków i ogrodów z rzeźbami, których inicjatorami były zarówno muzea, jak i uniwersytety, korporacje czy urzędy miejskie. Centrum Pompidou w Paryżu otworzyło w 1983 r. „Fontanne Strawińskiego”³⁴ z rzeźbami wodnymi, natomiast National Gallery of Art³⁵ w Waszyngtonie wystawiła w 1999 r. kilkanaście dużych rzeźb, w parku usytuowanym dokładnie naprzeciwko Muzeum Hirshhorna, po północnej stronie National Mall. Również na Litwie i na Łotwie powstały w tym okresie znane parki: Europos Parkas, Open-Air Museum of the Centre Europe w Wilnie i Open-Air Art Museum w Pedvale koło Sabile³⁶.

W ciągu wieków rzeźba zmieniła wyraźnie swą

14. Igor Mitoraj, *Łowcy Gorgon*, 1987 r., marmur, dar księcia Michała z Grecji, 1989 r.
14. Igor Mitoraj, *Gorgon Hunters*, 1987, Marble, Gift of Prince Michael of Greece, 1989.

(Wszystkie fot. A.M. Dittwald)

funkcję, stała się bardziej zjawiskiem związanym z całokształtem życia człowieka i jego otoczeniem, niż tylko eksponatem muzealnym czy obiektem kultowym. Idea ekspozycji rzeźby pod gołym niebem stała

się powszechną. Obecnie na całym świecie powstają zarówno duże parki, jak i mniejsze ogrody z rzeźbami. Jedne i drugie cieszą się rosnącą popularnością wśród zwiedzających.

Przypisy

¹ Z. Żygulski jun., *Muzea na świecie. Wstęp do muzealnictwa*. Warszawa 1982, s.107.

² Do Smithsonian Museums należy w chwili obecnej (2004 r.) 16 muzeów, w tym 12 zlokalizowanych jest w centrum Waszyngtonu, przy National Mall, następne 2 znajdują się poza centrum, a 2 pozostałe mieszczą się w Nowym Jorku. We wrześniu 2004 r. zostanie otwarte American Indian Museum, zajmie ono ostatnie wolne miejsce przy National Mall, w najbliższym sąsiedztwie Kapitolu. Przy National Mall usytuowana jest również National Gallery of Art. Jest ona jednak samodzielną i niezależną instytucją i nie należy do Smithsonian. J. Walker, *National Gallery of Art, Washington*. New York 1984, s. 21.

³ W 1987 r. zostały otwarte: Arthur M. Sackler Gallery i Freer Gallery of Art. Obie galerie połączone są podziemną częścią wystawienniczą.

⁴ E. J. Hughes, *Joe Hirshhorn, The Brooklyn Uranium King*, „Fortune magazine” 1956, nr 55, s. 154-156. Hirshhorn dorobił się fortuny na akcjach kopalni ze złożami wzbogaczonego uranu.

⁵ B. Hyams, *Hirshhorn: Medici from Brooklyn*. E. P. Dutton. New York 1979.

⁶ V. J. Fletcher, *A Garden for Art. Outdoor Sculpture at the Hirshhorn Museum*. Washington, D.C. 1998, s. 8.

⁷ *Modern Sculpture from the Joseph H. Hirshhorn Collection*. Exhibition catalogue. The Salomon R. Guggenheim Museum. New York 1962.

⁸ Był to najnowocześniejszy budynek muzealny należący do Smithsonian w tym czasie, w stylu przypominający Muzeum Guggenheima w Nowym Jorku.

⁹ S. Lawrence, G. Foy, *Music in Stone: Great Sculpture Gardens of the World*. New York 1984, s. 98. W pierwotnym, zatwierdzonym projekcie zasadniczym elementem ogrodu z rzeźbami miała być prostokątna sadzawka, podobnej wielkości jak w Tadź Mahal. Jednak tuż po rozpoczęciu wykopów, pod wpływem opinii publicznej, krytyki dziennikarzy, a nawet kongresmenów, prace wstrzymano. Wszyscy byli zgodni co do przesadzonej wielkości przedsięwzięcia, jak i faktu, iż park ten usytuowany w poprzek National Mall zakłóciłby jedność i ciągłość tej symbolicznej części stolicy.

¹⁰ V. J. Fletcher, *A Garden...*, *op. cit.*, s. 24-25.

¹¹ S. Lawrence, G. Foy, *Music in Stone...*, *op. cit.*, s. 103.

¹² V. J. Fletcher, *A Garden...*, *op. cit.*, s. 28.

¹³ *ibid.*, s. 34. W XIX w., głównie we Francji, technologia odlewu brązu została na tyle udoskonalona, iż pozwoliła rzeźbiarzom używać wielokrotnie tej samej formy odlewniczej. Artyści mogli odtąd wykonywać wiele identycznych

odlewów i każdy z nich uznawany był za oryginalny. Rodin ofiarował rządowi francuskiemu modele gipsowe swych rzeźb i zezwolił na wykonanie do 12 odlewów każdej z nich. Nic więc dziwnego, że na przykład *Mieszczan z Calais* można oglądać zarówno w Paryżu, Calais, Kopenhadze, Brukseli, Londynie, Tokio czy w Waszyngtonie.

¹⁴ Muzeum posiada w swoich zbiorach eksponaty m.in.: Mirosława Balki, Wojciecha Fangora i Bronisława Kierzkowskiego.

¹⁵ Dane te pochodzą z oficjalnej strony internetowej Muzeum Hirshhorna: www.hirshhorn.si.edu

¹⁶ A. Kotula, P. Krakowski, *Rzeźba współczesna*. Warszawa 1985, s. 255-256.

Jest to cytat z wypowiedzi Henry Moora na temat sztuki. Propagatorami idei prezentowania rzeźb pod gołym niebem byli zarówno artyści – H. Moore, I. Noguchi, D. Dżamonja, jak i mecenas sztuki, np. Hirshhorn, Krölller-Müller i wielu innych.

¹⁷ V. J. Fletcher, *A Garden...*, *op. cit.*, s. 12.

¹⁸ S. Lawrence, G. Foy, *Music in Stone...*, *op. cit.*, s. 11.

¹⁹ *ibid.*, s. 13.

²⁰ *ibid.*, s. 142.

²¹ *ibid.*, s. 168-173.

²² Paryskie muzeum mieści się w Hotelu Brion, w dawnym domu artysty. Założycielem Muzeum Rodina w Filadelfii, w którym zgromadzono 124 jego prace, był magnat kinowy i filantrop, Jules Mastbaum.

²³ S. Lawrence, G. Foy, *Music in Stone...*, *op. cit.*, s. 82-83.

²⁴ *ibid.*, s. 78-81.

²⁵ *ibid.*, s. 62-67.

²⁶ V. J. Fletcher, *A Garden...*, *op. cit.*, s. 16.

²⁷ *ibid.*

²⁸ *ibid.*

²⁹ *ibid.*

³⁰ S. Lawrence, G. Foy, *Music in Stone...*, *op. cit.*, s. 42-45.

³¹ *ibid.*, s. 46-49.

³² *ibid.*, s. 22-27.

³³ V. J. Fletcher, *A Garden...*, *op. cit.*, s. 16.

³⁴ S. Lawrence, G. Foy, *Music in Stone...*, *op. cit.*, s. 58-61.

³⁵ Oficjalna nazwa parku to National Gallery of Art Sculpture Garden. Został on otwarty znacznie wcześniej, ale rzeźby umieszczono w nim dopiero w 1999 roku. Wśród 17 rzeźb znajduje się też praca Magdaleny Abakanowicz *Dziewczęta* z 1992 roku. Centralnym punktem parku jest okrągła fontanna (zimą zamieniana w lodowisko) otoczona szpalarami drzew. Stanowi ona lustrzane odbicie okrągłego budynku Muzeum Hirshhorna.

³⁶ Europas Parkas powstał dzięki inicjatywie litewskiego rzeźbiarza Gintarasa Karosasa w 1991 roku. Posiada 90 rzeźb artystów z 29 krajów, w tym prace Magdaleny Abaka-

nowicz. Pedvale muzeum zostało utworzone w 1993 r. przez litewskiego artystę rzeźbiarza Ojarsa Feldbergsa i gromadzi rzeźby artystów międzynarodowych i lokalnych.

Aleksandra Magdalena Dittwald

Sculpture Garden as a Substantial Part of Hirshhorn Museum Museum of Modern and Contemporary Art Smithsonian Institution

The Hirshhorn Museum and Sculpture Garden of the Smithsonian Institution has been open to the public since 1974. It is located on the National Mall in Washington DC, the capitol of the United States. Its location is very significant because it is exactly halfway between the Washington Monument and the US Capitol. The museum is named after Joseph Hirshhorn (1899-1981), an immigrant from Latvia, who became a financier, philanthropist, and well-known American collector of modern art. His gift and bequest of more than 10 000 artworks, including paintings, sculptures, drawings, and mixed-media pieces, form the art collection of the Hirshhorn Museum.

The museum was designed in 1966 by architect Gordon Bunshaft from Skidmore, Owings & Merrill. It consists of two major parts – a cylindrical building and a separate sculpture garden. The first project of the garden included a large rectangular reflecting pool, but the plan was changed. In the new plan, the garden was much smaller, it was four metres below street level, and divided the garden into terraces at several levels. The open spaces, simple walls, and use of pebbles create a dramatic yet contemplative effect, like that of a Zen Buddhist „dry” garden. After some time, several problems were noticed with the design of the garden. Walking on the garden’s pebbled surface was difficult, the lack of shade was evident during the hot summers, and there was no wheelchair or baby-stroller access. Redesigns of the sculpture garden in 1981 and the plaza in 1993 increased the accessibility to the garden and enhanced the placement of new sculptures within additional greenery.

The Hirshhorn Museum gained its international reputation due to the collection exhibited in the sculpture garden. This

small area presents comprehensive history of the evolution of modern sculpture. The garden contains a variety of works from artists from around the world. Works by Rodin, Bourdelle and Maillol show the new tendencies of modern sculpture. Key artists of the twentieth century from Archipenko, Epstein, Gargallo and Lipchitz to Moore, Hepworth, Calder, Arp, Marini, Giacometti and de Koonig, are all represented in the collection of the sculpture garden. The garden also contains sculptures by several famous painters including Matisse, Picasso and Miro.

For thirty years the museum held various exhibitions and developed innovative programs including „touch tours” for visitors who are blind. During the summer, frequent music festivals were held. The museum’s web site – www.hirshhorn.si.edu - extends the reach of the museum by providing interactive activities, the history of the Hirshhorn, a searchable collection database, and updated exhibition information.

Several historic gardens presented religious and political sculptures. Contemporary sculpture gardens contain new and modern sculptures. There are three basic types of these gardens: gardens that contain one artist’s work, gardens that are part of a museum’s collection, and gardens that are museums in themselves, commonly called „Open-Air Museums.” The Hirshhorn followed the new contemporary style of displaying sculptures in a garden and created the Hirshhorn Sculpture Garden. Several museums, universities, businesses and governments have followed suit, and have created outdoor exhibitions dedicated primarily to sculpture. Sculpture parks and gardens are becoming more common and are quickly gaining popularity.

□